

ԸՆՏԱՆԻՓ

ՀԱՆՐԱՅՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ ԱՅԼ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Բ. ՏԱՐԻ Բ. ՇՐՋԱՆ

1886

ԹԻԻ 12

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆՓ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆՐԱՅ

ԸՆՏԱՆՓ 1886 տարւոյ յաւաքար տալիսն պիտի վերսկսի իւր պարբերական շարունակութիւնը, որ ասանէ մը ի վեր մեր կամքէն անկախ ինչ ինչ տարազեղ պարագայներու առթիւ ընդհատուած էր:

ԸՆՏԱՆՓ որպէսզի կարողանայ իւր կոչման և պաշտօնին համաձայն օգտամտոյց լինել. շանայինք մեր ընդհատման միջոցին կազմել երկսեռ կարող խմբագրաց խումբ ի. որք պիտի հայթայթեն Ընտանիքի բարոյական նիւթն և մենք իբրեւ Տէր և Հրատարակիչ՝ նորա նիւթական կեանքը տպահոված ենք մեր անձնական տպարանին շնորհիւ. զի իբրեւ տէր տպարանի, և իբրեւ գրաշարն՝ նոյն խի մեր ձեռօք կը կատարենք ընտանիքի տպագրութիւնը որով ընտանիքի կեանքն յայտն հետէ

թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս տպահովեալ է:

Ընտանիքի ներկայ խմբագրութիւնն արդի գրական տպարէզին ծանօթ գրիչներու յանձնուած լինելով կարի ինամեալ պիտի լինին թէ յօդուածք և թէ յօդուածոց լեզուն, և բարոյական ու նիւթական ջանք չափաւ խնայուին զայն ազդին արդի ընտանեկան ճաշակաց, դրութեան և վիճակին յարմոյցներու և ընտանեկան ընտիր, վեհ, ընդօրինակելի նկարագրերով ճոխայնելու համար թէ Ազգային և թէ օտարազգի ընտանիքներու առաքինի, բարի և վեհօգի կենոց պատկերներ պիտի հրատարակենք:

ԸՆՏԱՆՓ ընտանեաց վերականգման և կործանման աղբիւրներն ու միջոցները թէ խորհրդոյ ու խմբագրութեանց շնորհիւ ցցենքն պատկէս յանձն առնելով, կը յուսամք թէ ամեն կարգի ընթերցողաց և ամեն ատլիճանի ընտանեաց օգտակար և անոնց ընթերցասէր քաջալերութեան արժանի պիտի լինի:

Մեր խմբագրութիւնն աւելի գործ-

նախան հանդիսացնելու համար, ատեն ատեն ինչպէս վերեն ակնարկեցինք. Ազգային և օտարազգի ընտանեաց կենսագրութիւններն պիտի հրատարակենք. իրենց պատկերներովն ու անոնց ընտանեկան մեծութեան ու բարգաւաճման գաղտնիքներն պարզելով, այն հաւատքով թէ՛ մեկ օրինակն ճազար վարդապետաբխն կարծէ և չէկ գործնախան ու շոշափելի փառան հազար անգամ աւելի պերճախօս համարումն կուտայ: Սիրայօժար պիտի հրատարակէ ընտանիքի խմբագրութիւնն այն ամեն ընտանեկան բարոյալից և շինիչ նկարագրեր. կենսագրեր պարունակող յօդուածներն զորս եթէ հաճին ընթերցողք կամ բանասէրք յղել առ մեզ, մաքուր լեզուով և կոկիկ ոճով գրուած և ընթերցելի ձեւագրով: Յատկապէս թէ եւրոպական քաղաքակիրթ երկիրներու, և թէ նոյն իսկ ի գաւառն մեր և իկ. Պօլսնոս երկսեռ թղթակիցներ ունեցած եմք որք պարբերաբար մեզ պիտի գրեն նշանաւոր ընտանեաց կենաց պատմութիւններն, նոր և հին երեւելի կանանց կենսագրութիւնները և այլն:

Ազգային այն ընտանիքներ որք բաց է բաց իրենց անուան ու պատուոյ հռչակուիլն անձնական պարկեշտութեան գէտ՝ կը վարկանին. անուանց սրկղունատուերն պիտի հրատարակուին:

ԸՆՏԱՆԻՔԻ նպատակը բարոյականը լինելով՝ յօժարալիցթ պիտի հրատարակենք այն այլ և այլ կրթական և բարոյալից խորհրդածութիւնները, ատենախօսութիւնները կամ քերդուածներն որք յղացուած լինին գեղեցիկ գաղափարներով, ազնուաշունչ զգացմամբ. մաքուր ոճով ու դասական ընտիր ճաշակով. այնպէս որ մեր ընտանեկան ամէն կարգի շրջանակաց մէջ կարենայ հաւատար ակորժանօք և հետաքրքրութեամբ ընթերցուիլ: Արք և

կանայք քնտանիքի այժմեան նրատարակելի ընթացքով պիտի ունենան իրենց մէ գուրս երրորդ մտերիմ մի, խորհրդատու մի, որ թէ իբրեւ քահանայ, թէ իբրեւ վարդապետ, թէ իբրեւ ընտանի դասախօս, կրթէ, հրահանգէ, վարէ և ինչ որ երրորդի միջամտութեամբն. — որ յաճախ քնտանեաց մեծ ազդեցութեան եղած է. — իրարու պիտի ըսէին և չէին համարձակէր, պիտի կարենան ըսել և ըսել ու բուժել իրենց ընտանեկան ներքին թոքախտերը:

Ոչ ոք կուրանայ թէ՛ քանի քանի ընտանիքներ չունենալով տիպար ընտանեաց ընդօրինակելի պատկերներ, առաջնորդող ուղղութիւններ, անհատկացողութեանց շնորհիւ, կործանուած գոթախտ եղած աւերուած են. մինչգեռ կա գուն և երջանիկ կարող էին լինել: Միշտ մեր ջանքն լինելով Հայ ընտանեաց օգտին և անոր տեւական և երջանկաբեր կազմակերպութեան բարեկիրթ ու լաւարարոյ յարատեւութեան նպաստել. անխախտ հաւատք ունինք թէ մեր ընտանեակը և ընթերցասէր Հարք, Մարք, Եղբարք և Քորք եւս պիտի ստանան մեր այս տաժանելի աշխատանաց նոր ուժաւորումն:

Նոր Տարւոյն առթիւ քնտանիք եւս իւր բարեմաղթութիւններն կը նուիրէ իւր ամէն կարգի և սեռի ընթերցողաց և մերձաբնակ ու տարաբնակ եղբարց՝ Գերց՝ Հարց և Մարց:

ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԿԱՄ ՏՈՒՆԸ

Հայր մայր և զաւակներն են որք կը կազմեն տունը կամ ընտանիքը որ մարդկութեան արմատն և ազգաց հիմն է և կամ նոցա մանրանկարը:

Ազգի մը իմաստութիւնը, առաքի,

նութիւնը, բարձրացումն ու անկումն զինքն կազմող ընտանեաց զգոնութեանէն, անոնց բարեմասնութիւններէն կախումն ունին: Ազգերն ընտանեաց գումարն են: Ամէն երկրի և ամէն ժամանակի մէջ, Ազգի մը՝ ժողովրդեան մի բարեկեցութիւնն՝ նոյն Ազգի ընտանեաց բարեկեցութենէն բխած է:

Նախ պէտք է ջանալ ընտիր, բարի առաքինի և իմաստուն ընտանիք ունենալ:

Այս համաշխարհային պէտքին ու ջանքին համար, ցարգ մեք Հայքս ի՞նչ զոհ կամ անձնուիրութիւն գործածենք, նիւթապէս և բարոյապէս:

Իրաւ է թէ եւրոպացւոց նմանելու ձեւերն պահելու համար, ունինք ժողովներ, խորհուրդներ, դպրոցներ, ընկերութիւններ, և այլ և այլ ազգօգուտ և բարենպաստակ հաստատութիւններ, ունինք տպարաններ, մատենադիրներ, վիպասաններ, ճարտասաններ, քերդողներ, հարուստներ, վաճառականներ, տոողդրներ, փաստաբաններ, արհեստաւորներ, մեծատիրուղոս պաշտօնեայներ, որք գրչով, թղթով ու մեղանով և կամ խօսքով ամէն օր Սպանիոյ մէջ դրեակներ կ'ընեն, ի հաշիւ Բրուսիոյ բազաւորին: Բայց երբ բոլոր այս բարոյապէս և նիւթապէս մեծահռչակ դասակարգերն քրննենք, իրենց անձնական և ազգային գործոց մէջ, շատ քիչ անձնուէր կ'գտնենք մեր ընտանեկան բարոյական զարգացման գործոյն ջանից յաջողութեան մէջ:

Մարդիկ արդարեւ կրնան խորհիլ, խօսիլ, գործել, իբրեւ քաղաքագէտ՝ խորհրդարանի բեմէն, իբրեւ քաջաբան՝ քարոզիչ՝ եկեղեցւոյ ամպիոնէն, ընտիր քաղաքացիներ և բարի քրիստոնեայներ կառավարելու համար, փաստաբանք կ'ընտալարեն արդարն անկրա-

ւին դէմ՝ պաշտպանելու համար, բըժիշկներ կ'ընտան անտին դէմ, ի դարման հիւանդին, գրագէտք և խմբագիրք կ'գրեն, կ'խորհրդածեն բազմախումբ ընթերցողներ ունենալու համար, և այլք իրենց կարգին: Բայց սոքա ամենեքին, տունէն դուրս, այլ և այլ դպրոցաց կամ ասպարէզներու մէջ փայլելէ առաջ, տան մի, ընտանեաց մի ծոցոյն մէջն է որ կը ծնին, կը սնին, կ'մեծնան, մեր Ազգային նախակրթարանն մեր տուններն պէտք է լինին: Մեր տանց մէջ առաջին վարժապետն՝ մեր Հայրերն, և առաջին վարժուհին՝ մեր մայրերն լինելու են, և անոնց առաջին աշակերտներն ալ՝ իրենց զաւակունքը:

Ապա երբ բարեկիրթ ընտանիքներ ունենամք, բարեկիրթ ազգայիններ ալ կ'ունենամք, և բարեկարգ ու յառաջագէտ ալ Ազգ մի կ'լինինք: Մեր Ազգին այսօրուան կրթական աննախանձեղի միժակն մեր ընտանեկան յետագէտ և խանգարեալ կացութեան արդիւնքն է:

Թէ և մեր ազգային դարսւոր դըժբախտութեան և մեր բազմաժամանակեայ սարկութեան անկման ու այլ և այլ օտար երկիրներու մէջ տարաբնակ և տարաբախտ ապրելնուս պատճառաւ ալ ընտանեկան զարգացման և կանոնաւորութեան որոշ գիծ մը, ընթացք մը չենք ունեցած. և արդէն մեր վաղուց ունեցած ընտանեկան վազեմի յատկացուցիչ առաքինութիւններն և բարեմասնութիւններն ալ մոռնալու կամ ազուադելու գէմք բռնած ենք. սուկայն հաւաքական ջանք մ'ալ չենք բրած մեր ընտանեկան բարեկիրթութեան գործոյն համար: Բուն Ազգը կազմողներն ընտանիքներն են, ինչպէս ըսինք, և որովհետեւ ընտանիքին հիմն ու սրմասն ալ մոռնուին է, ապա լուտ-

բարոյ և լուսամիտ ընտանիքներ հաս-
ցնեցաւ յօրինելու համար, լաւաբարոյ
և լուսամիտ մանուկներ հասցնելու,
կազմելու ենք: Զի մանուկէն է որ
կըզիւի թաղաւորն ալ, դատաւորն ալ,
վարդապետն ալ, վարժապետն ալ,
ծնողքն ալ, արհեստաւորն ալ, վաճա-
ռականն ալ, օրէնսդէտն ալ, զօրա-
պետն ալ, Աստուածաբանն ալ և ամէն
կարգի քաղաքացիք, ուրեմն մեր ըն-
տանիքներն վերաշինելու համար երկու
մեծ գործ ու ջանք պարտինք ունենալ,
մէկ կազմէն մեր մանուկները լաւ կըր-
թեն, դպրոցաց մէջ, միւս կողմէն մեր
ծնողքներն լուսաւորել ընթերցանու-
թեամբ:

Գիրքերն ալ դպրոցներ են: Մարդ-
որքան շատ գիրք և հանդէս կարգայ-
այնքան ալ շատ դպրոց տեսած և գը-
նացած ու դաս առած կ'լինի: Ուրեմն
երբ մեր ընտանիքներ իրենց զաւակն
դպրոցով կ'ընթերցեն, իրենք ալ դըրե-
րով կ'ընթերցեն: Զի երբ ծնողք
կամ ընտանեաց բարձրագոյն ներկա-
յացուցիչք, ազէտ կամ նուազ ուսեալ
մնան, մանկանց կ'ընթերցան հոգն թէ
սխալմամբ և թէ աննշան ու յաճախ
ապարդիւն կ'լինի:

Արդ ընտանեաց կամ տան նշանա-
կութիւնն ու կարեւորութիւնն հատկը-
նալէ յետոյ, անոր բարեկեցութեան
աղբիւն և անհատին երջանկութեան
նկատմամբ ունեցած կոչումն ու դերն
հաշուելէ վերջը, չեմ կարծեր որ տա-
կաւին տարւոյն տակ մնայ սա խն-
դիրն թէ ընտանեկան բարեկեցութե-
ան հոգն աղբային և անձնական
ամէն հոգերէն աւելի պէտք է անհան-
գիստ ընէ և խռովէ մեր խելքն ու
խիղճը:

Այս անգամ, ընտանեկան զարգաց-
ման փափաքին նկատմամբ, մեր այս
վեր ի վերայ բարոյական տեսութիւնն

լաւ կ'համարենք, նորա մանրամաս-
նութեանց մասին ուրիշ թիւերու մէջ
կը խօստանանք խօսիլ:

ԱՊՐԵՐԵՐ

Աստուծոյ ձեռքէն ելած և բնու-
թեան բոլոր գործոց մէջ եթէ կայ տա-
րօրինակ արարած մի, այն ալ կ'լինէ:

Կնոջ վերայ տեսնուած տարօրինա-
կութիւնը, կնոջ ունեցած և կամ մարդոց
նման ընծայած այլ և այլ տարօրինակ
երեւոյթներուն մէջ կը կայանայ:

Կ'լինը քանի մի երեւոյթներ ունի: Կ'լինը
մայր է, կ'լինը քոյր է, ամուսին է, սիրու-
հի է, աղախին է, բարեկամուհի է և այլն:

Այս հանգամանքներու տակ կ'լինը
քանի քանի անգամներ հրէշոյին կամ
հրէշաւկային դործեր ունեցած է:

Աւետարանի մէկ խօսքն որ բարձրա-
գոյն բարոյական տեսակետով մի, Յի-
սուսի Քրիստոսի համար բոլորած է, թէ
«սակայ ի գլխումն և ի կանգնու մն բաղ-
մաց» ճիշտ ուրիշ բարոյական տեսակե-
տով մ'ալ կնոջ դերին կը յորմարի:

Որ մարդն է այն որ իւր կենաց մէջ
կնոջ հարուածով չէ կործանած կամ ա-
նոր սիրովն ու ձեռօքը չէ կանգնած:

Ո՞ր արուի սիրտ էգի մի գաշտնովն
խոցոտուած յօշոտուած չէ, և դարձ-
եալ նոյն էակին մէկ գեղազրույն կամ
սպեղանիովն չէ բռնուած:

Խնդիր է գիտնալ թէ կ'լինէ յան-
ցաւորն ու մեղաւորն թէ այրն:

Դժուար և շատ դժուար ու փափուկ
խնդիր լուծել կարենալու համար, զի
կնոջ մէջ կայ թաքուն ոյժ մի, հրապոյր
մի որ ամէն արական ուժեր իւր մէջ
կը ծծէ, կ'սպառէ, կ'չէզոքացնէ և զան-
մէնքն ալ կը գործածէ իւր յաղթանա-
կին զարդն ընելու համար միայն:

Կնոջ զեղծմանց, կրից սիրոյն և կամ

նորա առաքինութեան դէմ, աշխարհի ամենէն հզօր մարդիկն իսկ իրենց բուրն յայտնի կամ գաղտնի զէնքերովն, իրենց բոլոր հնարաւոր ու երեւակայելի միջոցներովն կռուած են, յաղթելու համար, բայց միշտ յաղթուած են:

Ամենակարողն Սամիւսն Դաւիթի մը ծնկերուն վերայ կը քնանայ, և ուժին գաղտնիքը փրայ կուտայ: Անխոցելին ու անպարտելին Աքքիլէս, որ թշնամուոյն առջիկէն կռնակ կամ կրունկ զարձնել չէր գիտեր, Տրոյապոլսի պարիսպներուն վրայ Գրիանոյշի, մը խրիսանուշի մը ներկայութենէն պարտեալ, սուրը կը նետէ և վրանը կը քաշուի, այն որ և ոչ մի մարդկային ուժերու ներկայութենէն քաշուիլ գիտէր:

Յունաց աստուածները որք մահկանացուներու ամէն կարողութիւններէն վեր էին և յաղթող նայա, յաւերժ հարսի մը, կամ գիցուհւոյ մը հրապոյրէն իրենց Ստուածութիւն կը մոռնային և Ողիմպոսի, Պառնասի, Հէլիկոնի բարձունքէն մինչև նայա մահճին ու բարձին եղերքը կը զիջանէին խոնարհիլ ու տկարանալ: Կանանց մագական ուժին նշանակութիւնը և տարօրինակութիւնը ցցելու համար հարկ չենք տեսներ երկարապատում ապացոյցներ մէջ բերել, զի բաւական է որ մարդ մօրմէն ու բրոյմէն զատ ճանչցած լինի կին մը, ինքնին կարող է դատել և վճիռն տալ կրնա՞յ տարօրինակ գերին նկատմամբ: Քանիներ կնոջ մի առաքինութեան ու անոր սիրոյն համար, մուցած են հայր մայր, խուլցած են օղզականի, բարեկամի բոլոր խրատուցն ու խորհրդոց դէմ, բախտ, պատիւ, կեանք, առն, գանձ, համբաւ զոհած են, և յետոյ ուր ուրեմն, զոչնչացած, պաշտած հրեշտակին մէջ լոկ դեւ մը և դաւանած արքայութեան մէջ դժոխք մը գտնելով: Քչեր կնոջ շնորհքն ու սէրն ցյաղուրդ և ցվերջ

վայելած են, թէեւ քիչ ալ զանուած են կիներ, որոց առաքինութիւնը, սէրը և փառհատութիւնը դնահատուած լինի մարդոցմէ, և այս վերջին կարծիքն կանանց մէջ այնքան ընդարձակ և սովորական եղած է, որ ո և է կին որ առաջին անգամ իւր սեռին կամ մարդկային ընդհանուր շարժման մէջ երեւոյթ լին վրայ խօսիլ կամ խորհիլ օկսի, կը նկատէ իւր սեռն իրրեւ զոհարական սեռի բռնապետական իշխանութեան:

Այնպէս որ կնոջ և այրին իրարու դժբախտութեան կամ երջանկութեան պատճառն լինելու ինդիլին ու վէճն, լուծումն կորսուած հանելու կի մը կարգին անցած է:

Կինն այն անգունդն է ու ոյտի մնայ որոյ յատակն չափող խորնաշաղի գործին գեռ զտնուած չէ, չողին է, ողին է, զոր վարերու գործածելու գիտութիւնը գեռ ուսած չեն մարդիկ:

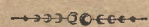
Կինն տեսակ մի ոգեւից ըմբելիք է: Գեռ չը գործածած պայն կը տեսնու, յատակ, փայլուն, գեղեցիկ, բիւրեղին սէջ, իսկ երբ գործածեն, ինքզինքդ յաճախ դիւահարելու, մահանալու չափ կը գինոյնտա, և անոր համար է որ յաճախ քերդողք կնոջ սէրն գիւղացնող կերպեն:

Նոքա որ կին ոգեւից հեղուկն չափաւոր գործածել գիտեն. կրնան տեսական ու միջին երջանկութեան զուարթութիւն մի ունենալ:

Կինը մի զէնք է, և այնպիսի բազմ հարուածեան զէնք, որոյ հնարին գեռ չէ կրցած գործածելու ամբողջ գաղտնիքն ու գիտութիւնը ուսուցանել մարդուն:

Մարն ու քոյրն՝ ցոփ կնոջ, յոտի կնոջ տխրանքը կը մխիթարեն այրին քով ինչպէս եղբոր մի, հօր մի սէրը վառաւէր սրին ժանտութիւնը կը մեղմեն, կամ կը մոռցնեն կնոջ քով:

Կնոջ և այրին բաղդատական տեսա-
կէտներն երբ ճեղենք, երբ մարդոց կնոջ
նկատմամբ՝ և կնոջ՝ մարդոց նկատմամբ
եղած և լինելիք տրտունջները, ամբաս-
տանութիւնները քննենք սա եղբորկա-
ցութեան կը յանդիմնէ թէ, սոցա բոլո-
րին պատճառը կնոջ և այրին մէջ ճշմա-
րիտ, բարի, առաքինի և հիմնական կրթ-
ութեանէ զուրկ տգէտ մարդի մը, սրտի
և հոգւոյ ներկայութիւնն է։ Կնոջ մէջ
յարդ տեսնուած այսքան տարօրինա-
կութիւնները լոկ անոր ունեցած տար-
օրինակ կրթութեան ձեւն է, ինչպէս
անմշակ արտէն հունձք, վայրենի ծառէն
քաղցր պտուղ սպասելն իմաստութիւն
չէ։ Նմանապէս տգէտ կնոջմէն ալ բա-
րիք յուսալն յիմարութիւն է։ Կինը տե-
սակ մի մանուկ է զոր մարդիկ ինչպէս
կրթեն, նա ևս նոյնպէս կը մեծնայ, եթէ
չիտցեն, կապականին։ Եթէ բարւոք
կրթեն, կուղղուի։ Հրեշտակ կը լինի
երբ բարի կրթութիւն տան նմա, հրէշ
կը լինի երբ չար գաւառարակութիւն
տան ծնողք։

ՏՈՂԱՆԴԱՆՈՐ ՍԱԹԻՆԻԿ

Կրթութիւնն Հարուստին գորդն,
Իսկ Աղքատին գրամագլուխն է։

Իրենց բարւոք կրթութեան շնորհիւ
Աղջիկներ ալ՝ մանչերու չափ հասութեա-
բեր և օգտամատուց են իրենց ընտան-
եաց ապագայ բարեխառութեան համար։

Երկու նշանաւոր գերդաստանք՝ Ի-
րինց բախտալի, ընկերական բարձր վար-
կովն, գիրքովն հաւասար նշանաւոր էին։

Առաջինն ունէր 4-3 մանչ՝ զատիկ-
որք ժամանակին իրենց ծնողաց չափա-
զանց հարուստութեամբ զեղծանելով
կանոնաւոր կրթութեանէ զուրկ մնացին
և եղան ապականւալ տղայներ։ Եր-
կունք մնալով միմեկին իրենց հօր մա-

հէն յետոյ՝ նորա թողած նշանաւոր
հարստութիւնը. ծախեցին նորա բոլոր
անշարժ կալուածներն, և անո՞վ ալ չը
գոհանալով. նոյն իսկ իրենց քրոջ ու
մօր աղամանքներն անդամ վառնեցին
և վերջապէս չկարենալով ընկերու-
թեան մէջ շահաւէտ գործ մը առու-
տուր մը ընել, մութացիկներու կարգն
անցան և փճացան։

Երկրորդ ընտանիքն որ լոկ հայր էլ չի-
մայր է մի և երկու աղջիկներէ կ'բաղկա-
նար։ Հայրակորոյս լինելով. ժառան-
գորդք անիրաւութեամբ որբերն զրկեցին
ամէն իրաւունքներէ. և այն աստիճան
թշուառութեան մատնեցին զանոնք.
որք վերջապէս այս կամ այն Աղդայնոց
պաշտպանութեան շնորհիւ և մօրն աւ-
չարջութեամբն կանոնաւոր կրթու-
թիւն մը առին։

Փոքրիկն որ Սաթինիկ կը կոչուէր
թէ հոգեկան և թէ մարմնական ձիրքե-
րովն բոլոր իւր դասակիցներն ու տարե-
կիցներն կը գերազանցէր, և միշտ յաղ-
թանակն և մրցանակն ինքն կը խէր
ամէն կարգի հարցաքննութեանց ու
պարգևաբաշխութեանց մէջ։

Սաթինիկ ընթացաւարտ լինելով՝
իւր ընտանեաց հայրն, և մեծ քրոջ եղ-
բայրն եղաւ։ Ուսած գալորցին մէջ առա-
ջին ուսուցիչ վարժուհին եղև. և ժամա-
ցուցի մի պէս կանոնաւոր կը կատարէր
իւր պաշտօն։

Գեղեցիկներն շատախօս կը լինին.
իմաստութիւնը կտրալի ըզու մի և ող-
ջախոհ բարուց բոյս մի տնկած էր նորա
մշակեալ հոգւոյն ու սրտին մէջ։

Սաթինիկ դեռ հազիւ վեցամսա-
նամեայ յաջողեցաւ 600. դահեկանի
ամսական եկամուտ ի շահիլ իւր առած
կրթութեան շնորհիւ, և խնայելով գո-
յացուցած գումարովն բախտատումներ
առնուլ։

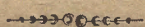
Բախտն օգնելով իւր ճգնաց, մի օր

չոհեցաւ իւր բախտատոմներէն մին հա-
րուստ գումար մի, որոյ չնորհիւ յաջո-
ղեցաւ զօրաւոր փոստաբաններ վար-
ձել, և իւր հօր անկրաւութեամբ իւր
ձեռքէն կորսուած ժառանգութիւննե-
րը ձեռք ձգել: Իւր ձեռքն ուղղ տմէն
գատարկապորտ և բախտախնդիր երի-
տասարդաց առաջորկա թիւններն մեր-
ժեց, մինչև որ ընտրեց մի համեստ բախ-
տի և առաւորի տէր երիտասարդ մի,
որով այնքան երջանիկ եղև. որ այսօր
Աղբին տմէնէն աւելի փայլուն գեր-
գատաններէն մին կը կազմէ:

Ահա բերեկիրթ օրիորդ, մի որ իմաս-
տութեամբ թէ կորուսած բախտը փե-
րտախնդու և թէ իւր ընտանեաց անկե-
նալ ճակատագիրը կանգնեց:

Ահա ուսեալ օրիորդ մի որոյ տաղան-
դըն եղև իւր ընտանեաց բախտն և ա-
պագայ դրամագլուխն:

Կը մաղթենք տեսնել ամէն օրիոր-
դի մէջ նոր Յարիսիկներ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Պատուարժան Ընթերցող.

Ինչպէս ամէն իր և առարկայ բնու-
թեան և արհեստին, ինչպէս ամէն ան-
հատ բնկերական դասակարգին մէջ
անունի մի, տիտղոսի մի, ձևի մի, գոյնի
մի ներքև կը ճաշցուի, նոյնպէս և ամէն
խորհող՝ իւր խորհուրդներ, և անձնւոր
խօսող ու գրող՝ իւր խօսքն ու գիրքն
սովոր է մասնաւոր և յատկացուցիչ ա-
նունի միներքեւ ամփոփելով ներկա-
յայցնել հասարակութեան:

Քաջ բնագէտ և քաջ գրագէտ հե-
ղինակ մի, ոճն նոյն իսկ մարդն է. ըսած է
բայց իմաստասէր մի, մարդն աւելի լու-
և գերազանց ներկայացնելու համար
պարտէր ըսել թէ, մարդն նոյն իսկ միտքն
է, եւ արդարեւ մարդ մարմին լինելէ ա-

ւելի միտք է: Մարմին մի՛ որոյ մէջ չը
բնակիր ազնիւ, մշակեալ, կիրթ և լու-
սաւոր միտք մի, խաւ (անյարգ)՝ քարի
անտաշ փայտի կոշտէ մը աւելի, մնի
կոյտէ մը աւելի չունի արժէք: Ամէն
խնամք մտադիւր կը հողանք, բարւոք
անուցանելու, պճնաղարդելու համար
մեր մարմին, որ խոտի պէս կը թուփ և
մի օր կտպտկոնի, նոյն խղճահար խնա-
մածութիւն ի գործ կը դնէ՝ քարդեօք
նստև մեր մտքին համար սուտնց որոյ
մարմինն փակոյտ մի և կմախք մի է:

Մարմնոյ անունդն է հացն, մտքին
անունդն է ընթերցումն: Ընթեռնու ըն-
թեքինքն կը կնկնել, բաղմապատկել է:
Ընթեռնու գեղեցիկ լույս, վաճմ, կիրթ
և փորձ հեղինակ մի, իւրացնել է նորա
չնայտարհիկ խորհուրդները, զգացում-
ներն ու գաղափարներ: Բաւական չէ
մարդու մի՛ իւր մարդ լինելն հասկնե-
լու. կամ իբրև մարդ երևելու համար
գեղեցիկ հագուիլ, շքուիլ, գրպանն
ոսկւով ընուլ, դատտակն ապարանջան-
ներով, պարանոցն քառամանեակներով
ախանջն յակնթեայ գինդով, կուրծքն
ադամանդով աստեղազարդել: Պէտք է
մարդն իրական մարդ և իրական գե-
ղեցիկ լինելու համար գեղեցիկ միտք
մը ալ ունենալ: Մտքին գեղեցիկութիւ-
նը պէտք է ճառագայթէ մարդոց բո-
լոր էենցաղափարական և կենսագրական
դժերուն մէջ, այս ճառագայթաւետ
գեղեցիկութիւնը կստանայ ուսանողն
դպրոցին մէջ, չնորհիւ իւր դասագրոց
և դասախօսաց. իսկ չափահաս կամ
դպրոցաւորտ մարդն ընթերցմամբ:

Աշխարհի լեծամեծ գործոց հեղի-
նակներն, հրաշալի գիւտերու և բարե-
բար հնարքներու տէրերն՝ դպրոցէն
աւելի ընթերցման կը պարտին իրենց
հտնճարը: Ընթերցումն է որ կը մշակէ
ու կտրգասաւորէ տաղանդն ու իմա-
ցականութիւնն, որք, արտին կամ ա-

րօտին արտադրիչ կարողութեանց նման ի խոր հողոյն պիտի քաշուէին կորսուէին. եթէ ժիրը և անխնայ երկրագործն իւր հերկահանութեամբ զայն շարունակ շահագործման մէջ չպահէր:

Ապա ընթերցումն օգտակար է ամէն կարգի և սեռի անձանց համար. որք միտք ունին և կը փափաքին ունենալ: Մեք ալ մեր խորհրդածութիւններուն ու դադափարայ՝ զոր մերթ ընդմերթ պիտի արտայայտենք ազգային ժամանակակից անցից և անձանց նկատմամբ, ազգային քննարկարան մականունըն առաջ պատշաճ դատեցինք:

Մեր Ազգային ընթերցարանին մէջ մուտ գտնեն այն վարդապետութիւնք որք ազգային բարուց ու սովորութեանց, ապականարարք են:

Մինակ շահ մի պիտի ունենայ նպատակ և փափաք. այն է Ազգային շահն. որոյ դէմ վարողն ու դործողն լինի աշխարհական, լինի կրօնական. թէ վսեմ թէ նսեմ մի ոք. պիտի գրչակոծուի: Մի միայն կուտակցութեան մի պիտի յարի. այն է ճշմարտութեան:

Պիղմարդ՝ մի օր բնութանեկան բնկերոյթի մի մէջ կըսէր իւր մտերիներէն միոյն, 50 տարի շարունակ ընթերցմամբ յաջողեցայ յայլթիւ ֆրանսայի և աշխարհի:

Ռոշերը կը գրէր մի օր իր հօկայ հարստութեան վրայ հիացող և նորա գազանիքն հարցատիրոջ բարեկամներէն միոյն. աւելի հեղինակներէ ու դրօշակներէ չահեցոյ իմ գանձեր, քան վաճառականներէ:

Ելատութեան խնայքի մի մէջ քաժակ առաջարկեց անոնց կենաց. որք իրենց ընթերցմունն արժանի բաներ դրած էին և կըսէր. որքան աւելի ընթերցայ.

այնքան աւելի տիրական եղեն իմ գիրք ու դերո: Գերմանիոյ արդի կայսրն կըսէր, ճաշելէ առաջ երբ չ'ընթեռնում, կարծես լոկ ճարակած կամ որոնացած կը լինիմ: Անգլիոյ թագուհին կը պարծի միշտ թէ աշխարհի բոլոր տիկնանց մէջ ինքն է գերազանցն չէ թէ անոր համար որ ամենէն մեծ վեհափառութիւն է. այլ զի ամենէն աւելի մեծ ընթերցողուհին:

Իրաւագէտ մի, բժիշկ մի, վաճառական մի, դրագէտ մի, վարժապետ մի, վարդապետ մի, պատրիարք մի, կաթողիկոս մի, ծնողք մի, կին մի, օրիորդ մի, երիտասարդ մի, վերջապէս ամէն անհատ որ չը կարդար. բոլոր իւր նուիրական առաւելութիւններովն և մարմնոյն հրապուրիչ ձիւքերովն չը կարէ ունենալ որ և է արժէք, որպէս ամենէն գեղեցիկ մարմինն երբ չը կրեր իւր մէջ գեղեցիկ հոգի մի: Չընթերցող մարդն խուլ, համր և միջև իսկ վայրենի մի կը լինի: Մարդոց մէջ ամենէն ազնուական մասն է միտքն, և բուն ողնուղեղանութիւնը, չէ թէ շատ սովի համբերուն, գեղեցիկ ապարանք ունենալուն, բարձրաստիճան պաշտօններ վարելուն մէջ կը կայանայ. զի կուրաց աշխարհին մէջ շատ միականիներ կրնան դահակալել այլ բուն ազնուականութիւնը մտքի ազնուականութիւն է: Ի՞նչ կարծէ ցեղի հնութիւնը, սերնդի գեղեցկութիւնը, գրպանի ոսկեղիութիւնը. երբ միտքը դատարկ է. սիրտն ապականեալ է, և ոչ ոք ազգէն հին պատմութիւնք վրայ են թէ գիտութիւն և կրթութիւն կը կաղմէին երբեմն ազնուականութեան էական տարերքն. և մենավաճառն էին մարդկան բարձրագոյն դասակարգին. և ոչ ապաքէն այսօր ալ ամէն քաղաքակիրթ Ազգաց մէջ ազնուականաց միտք յատկանիչն է իրենց բանձրացն հմուտութիւնը:

Ազնու ախտնայ դատու ներկայացուցիչ բարձրատիճանի մի այցելութիւն տրուած պուհուդ՝ կը տեսնես գանձատունէն աւելի ճոխ գրատուն մի. և իւր բազմախորտիկ սեղանէն աւելի բազմաթիւ, բազմահանգէս և բազմամատեան գրանեղան մի ունի:

Մի օր, ի Քերա, Սիլվադոսի մէջ և ես էի Ազնու ախտի Տիկին Տիւսարի ունիւնդիրներէն, բարձրատիճան Հէլէնուհւոյ մի ներկայացուցիչ բերայի Հայոց բարձր դատու վսեմափայլ տիկիններէն մին. քաղաքավարական պարզ արարողութիւններէն յետոյ, խնայատուն Հէլէնուհին հարցուց թէ անոնախօս Հայ տիկնոջ բացատրութեան նայելով՝ Հայք յոյժ վտղեմի և բաւական ճոխ մատենագրութիւն մի պարտին ունենալ. ձեր նոր նշանաւոր հեղինակաց և հրապարագրաց մէջ ևս արդեօք ոչք են իրենց նախնեաց բազմադիւն երկասիրութեանց հետեւող. և այժմ հայոց մէջ ոչք են պերճախօսութեան, հուստորութեան, բանաստեղծութեան և կամ գիտնական դատուն մէջ հռչակաւոր հանդիսացողք, — քանի՞ հատոր կը կազմեն ձեր զբաղարանի մատենագրական հաւաքոյժք — Վսեմ. Հայ Տիկինն առաւ այս ինչ պատասխանէ. — Ես, ըստ Քրանսերէն լեզուաւ ուսած լինելուն համար, այնքան ծանօթ չեմ հայ լեզուին. հետեւապէս թանգարան ալ չունիմ: Աթենասայ և Հոմերի զաւակն արգահատական ակնարկ մի նետելով խօսակից Հայուհւոյն վերայ. ուրեմն լուսնոյն ընենք, ըստ Հայ Ատենաբանուհւոյն խօսքին երկրորդ մասն. և աւելցուց ըսել միանգամայն թէ՛ ըստ իս, Ազգի մի ազնուական տիկնայք իրենց ճոխ զարգատենական հետ և կից՝ ունենալու են նաև ճոխ թանգարան մի. զի առանց մտքի բարձրութեան յատկանիշ՝ և նմա մշտօրեայ մնունք տուող հատատու-

թեան մի. չկայ կատարեալ Ազնուականութիւն և մեծութիւն. Հէլէն Ազնուական տիկնոջ և օրիորդի մը համար, մեծ ամօթէ չունենալ իւր Ազգին հին ու նոր հեղինակաց գործերն ու յօդուածներն պարունակող Ընթերցարան մի: Հայ տիկին հետեւեալ օրն՝ հայերէն ուսնիլ և ընթեռնուլ սկսաւ, և այսօր իրօք ճոխ մտքի հետ, ճոխ ալ հայ մատենագրարան մ'ունի. և օրն երկու երեք ժամ հայերէն ընթեռնուլն իրեն ամօթ ունախատինք կը համարի:

Ընթերցումն ամենուն համար մի մեծ բարոյական հարստութեան դրամագլուխն է:

Ամէն մարդ կը փափաքի ինքզինքն ուրիշի առջև շատ քիչ բարեկիրթ ձեւանալ. գիտուն և բանխմաց երևիլ, ձեւանալն ու երևիլն կապկութիւն է. իրօք ինքնին է իմաստութիւնն Ուստի ամէն հայ մարդ որ ընթեռնուլ գիտէ, գոնէ Ազգային հանդէս մի. ինչպէս է Արեւելեան Մամուլ, երկրագունտ, Ընտանիք, Գրական և Իմաստասիրական շարժումն կարգայ ամէն ամիս. ամէն օր ընթեռնուլ յրազիր մի. որ ազգային ջրլուտ ոգւով ու կորովով գրուած լինի:

ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՌ

ԱԶՆՈՒԱՇՈՒՔ ՕՐ. Թ. Տ.

ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒՐՏ ԵՒ ԱԶՆՈՒԱՇՈՂ ՄԻՏՔ

Ձգացումներն ու մտածումներն տիւեղերական են, ո՛չ սեռ, ո՛չ հասակ, ո՛չ հայրենիք ունին: Մարդ ո՛ւր և երբ ալ լինի, ուր ուրեք գտնէ իւր գաղափարակից, իւր զգացակից, իւր վշտին և խնդին բաժանորդ հոգին. կարծես նոյն արիւնն

նոյն սերունդն, նոյն մայրն և նոյն հայրն ունեցող ազգականներու նման, հոգեկան հաղորդակցութեանց սակեղենիկ չլիցայով մի կը կապուի։ Այդ ազգամանգեայ չլիցային լուսեղէն օղակներն կը կազմեն այն յիշատակներ, զորս կունենան և կը թողուն մարդիկ, իրենց խօսակցութեան, ընկերակցութեան, պաշտօնակցութեան, և այն ամէն զգայմանց ու մտածմանց շնորհիւ, զորս կը ներշնչէ իրենց ապրած միջավայրերուն և ճակատագրակից կամ բախտակից արկածներուն ու դէպքերուն իրերանմանութիւնը։

Մարդիկ կճշին, կապրին և կանցնին կոնհետին, այնպէս ինչպէս ամպերն երկնից երեսէն, և ստուերք՝ երկրի վերայէն։ Այլ երբ ծաղկին կ'իծուի, լայր մի կ'ձգէ իւր ետեւէն, երբ քնարն կ'իշխի՝ նուազ մի կ'իծողու առ մեզ, երբ կը մարի ջահն կամ ճաճանջն լուսոյ մի անշէջ յուշն, երբ կմեկնի ծիծառն՝ բոյն մի, և, երբ կ'գաղթէ սոխակն, դոյլայլիկ մի կ'ձգէ առ մեզ։ Մարդն ալ՝ երբ կմեկնի կամ կանհետի, կ'իծողու յիշատակ մի։ Այդ յիշատակի գոյներուն մէջ կը փայլի կամ կ'աղօտի մարդ։ Եթէ արքային փառքն յօրինող լինէր միայն ճակատուն վրայ ճաճանջող թաղն, կամ ձեռացն մէջ կրած սակի մականը, եթէ հարուստին սեծութիւնը կայանար իւր գանձերու մէջ, եթէ յաղթականին պարծանքն՝ միայն իւր դալնիներուն մէջ լինէր։ Տրեղերական պատմութիւնն գրելիք կամ նորա էջերն փառապանծ կերպով փայլեցնող, զարդարող չնաչառահիկ գործերն չ'պիտի ունենար։ Ինչպէս ամէն մարդին հոգւով մ'է որ կ'ապրի, նոյնպէս ամէն կեանք յիշատակով մ'է որ կ'ապրի։

Նոքա որ յիշատակելի կեանք թողած են, նոքա միայն իրաւունք ունին

ըսելու թէ ապրած են։ Ապրին՝ ո՛չ այնքան շատ օրեր համբէն է, այլ որքան յիշատակներ թողուին։ Յիշատակներն Անմահութեան թեւերն կաղձաղ գեղեցկութեանց մէջ՝ ամենէ աւելի անկապտելի ու անպատելի, փառաց մէջ՝ ամենէ աւելի անկարգելի, բարեկամութեանց մէջ, ամենէ աւելի տեսալիկ, կենաց ամենէ աւելի շողողուն կողմերն ու մասերն։ ՅԻՇԱՍՏԱԿՆԵՐՆ են, որք կ'մնան և կ'ձգուին աշխարհի մէջ, մարդոց սրտին, հոգւոյն մէջ նշանաւոր գործքով մի, գրքով մի, գրչով մի, վրձինով խօսքով մի, կեանքի գծով մի, քնարով մի, հանճարով մի, բարութեամբ մի կամ ամենուս արգահատելի աղէտով մի։ Ո՛վ պիտի յիշէր թէ վիկտօր Հիւկօ մի, Լամարթին մի, Հոմեր մի, վիդգիլ մի եկած է յաշխարհ, եթէ սոքա իւրեանց հսկայ հանճարովն, եթէ մեր սիրտն յուզող, մեր միտքն յափշտակող, մեր հոգին հիացնող, փանայնող և մեր սքանչացումն գրաւող զգացումներով, մոտածումներով ի հոգիներ չունենային և չ'թողուին մեր հոգիէն, մեր սրտէն, երմաքէն աւելի անհղաշուք (imposant) միտք մի, հոգի մի և սիրտ մի՝ մեր մէջ։ Ո՞չ ապաքէն իրենց կեանքն ատուածացնող, անմահացնող այդ գրական գործերուն մէջ, հանճարոյ այդ հսկայաշուք և հոյակապ յիշատակարանաց մէջն է որ կ'ապրին յիշատակարանք, որք քանի՜ կան ու մնան, անչիջանելի արեւի մը պէս միշտ նոր լոյսերով, նոր օրերով զ'նզ կ'աղողեն և կ'փառադարձեն։ Յիշատակներն այնպիսի գեղեցիկ ծիրանիներ են, զորս եթէ ամենէ աւելի անշուք և աղօտ, ագեղ ու հաշմ մարմնոյ մ'ալ հազցընես, արքայի, իշխանի կ'փոխուի մարդն։

Յիշատակներն մարդարտէ ցօղեր

և ոսկեղէն շուրեր են . որք ո՛ր կենաց վերայ շողան ու շողան կ'ծաղկազարդեն ու կ'առաջադարձեն զայն : Բայրեր են որ կ'ինկեն զկեանք . Աղօթքն են որ գերեզմանը եկեղեցւոյ կ'վերաժեն : Դավաններ են որք որ ճակատու վերայ ցոլան ու ծածանին , յողթական կ'հռչակեն զմարդ : Քնարներ են , ո՛րք զոր կեանք երգեն , մշտամբումնջ գաշնակութեան մի կ'փոխեն զայն : Եւ երբ մեր և մեր նմանաց կենաց վերայ ակնարկ մի նետենք . երբ մեր կենաց քաղցրութիւնները . երանութիւնները քնենք , երբ անդամաղնենք մեր անցեալը , մեր կենաց յարաբերութիւններու խառնուրդը . կապերը . յաջողութիւններն ու ճախողութիւնները , տխրութեանց ստուերները ու ամպերը , հոն չէ նք աններ միթէ յիշատակի օղակ մի որ այլ և այլ գոյներով , այլ և այլ ձեւերով , կ'ըլլայէ զմեզ մեր կեանքը կազմող երեւոյթին հետ : Յիշատակներն , ինչ ալ լինին , մօր , հօր , քրոջ , եղբօր , աղգականի կամ սիրելւոյ մի նման , իրենց նուիրակնութիւն ունին : Անյիշատակ կեանքն , որքէ , անտրէ աւելի թըշուառ է և ոգտուր : Յիշատակելի կեանքերն ևս , ինչ ալ լինին , ունին մի կողմ , մի տարր և ամենէն աւելի հոգի մը , որ ուր ալ բնակին կամ լինին . իրենց ներկայութիւնն և Մնասութիւնն երաշխաւորեալ է : Յիշատակներն թէ լինին կաթիլ մ'արցունք . թէ լինին շող մի ժպիտ , կամ ժպիտի շող մի , թէ լինին անդին զարդ մի , թէ անշուք և ջնջին իր մը . գալնի մի թագ մի , գոհար մի , խօսք մի , թերթ մի թուղթ , հոյակերտ պալատ մի , անպաճոյճ խրճիթ մի , բաժակ մի ջուր , գանձ մի ոսկի , աշխարհք մի , գիր կամ գիրք մի , վերջապէս ինչ ալ լինին , միշտ իւրեանց մէջ ունին փայլակ մի որ կը

լուսաւորէ , կրակ մի որ կը վառէ զմեզ , թեւ մի՛ որ զմեզ կը բարձրացնէ . շրջթայ մի որ զմեզ կը գերէ ու կը կապէ , զօրութիւն մի , որ զմեզ ամենակարող կընէ , հրաշք՝ որ զմեզ գերբնական և գերմարդկային կը հանդիսացնէ : Յիշատակի ազդեցութիւնն ու նշանակութիւնն անհուն է . և անճառելի : Եւ եթէ լաւ խորհինք , բարոք գիտենք ու գատենք բուն անմահութիւնն կազմողէ է ՅԻՇՍՏԱԿՆ , Եւ եթէ կեանքն ունի միթարելի կողմեր իւր բոլոր սրգաւորութեանց մէջ , այն ալ յիշատակն է : Յիշատակ կայ որ կեանք կուտայ , կը բուրէ . յիշատակ կայ որ մահ կը բուրէ : Յիշատակ կայ որ վառ է . կայ որ ծաղիկ է , կայ որ ճառագայթ է , կայ որ ստուեր է , մութ է , վատնին ալ յիշուկ ունի վարդանն ալ : Յիշուս ալ յիշատակ ունի . Յուդան ալ : Դեւն ալ ունի , հրեշտակն օղ , արուն ալ ունի , էգն ալ ունի . վերջապէս չկայ անձ , կենդանի կամ իր որ չունենայ յիշատակ մի . ոմանց կը թքենք ու կանցնինք . ոմանց կերկրագլենք ու կը հիանանք : Խօջի մ'առջեւ ի ծունր կը խոնարհինք . գերեզմանի մի վերայ կարտասուենք . կախաղանի , կառափնառի մը , բանտի մը առջեւ կը սարսուինք . թշուառութեան մի վերայ կը գթանք . սուարինսութեան մը , մեծութեան մ'առջեւ կը խոնարհինք . մղութեան , նուաստութեան մ'առջեւ կը կարմրինք , կը սքրտմլտինք ու կ'աղաւաղանք , հանճարին տաղանդին , և ո՛ր է գերազանցութեան ծափահա՛ր կը լինինք :

Մարդ խառնուրդ մ'է հրաշքի ու հրէշի , քրիստոնէութեան ու հեթանոսութեան . խառնուրդ վայրենութեան ու քաղաքացիութեան , խառնուրդ քաղաքակրթութեան ու բարբարութեան , խառնուրդ բրտութեան . կոշտութեան ու փափկութեան . խառն

նուրդ տկարութեան ու զօրութեան . խառնուրդ յիմարութեան և իմաստութեան . խառնուրդ տգեղի և գեղեցւոյ . խառնուրդ արցունքի և ժպիտի . խառնուրդ յաջողութեան և ճախողանքի . խառնուրդ յաղթութեան և պարտութեան : Ամենքն ալ մարդ են բայց երբ կը տեսնենք որ ամէն մարդ Մովսէս , Լուտեր , Վոլթէն , Կետար , Կիկերոն , Տիմոթէն , Դալիշ , Քրիստոս , Նէվտոն , Եզիշէ , Խորենացի , Պիլմարզ , Կրատթօն , Կամպէթթա , Նաբօլէօն , Լամարթին , Հիւիօ չէ . կը հետեւցնենք թէ՛ ամէն մարդ ալ նոյն չէ . հետեւապէս ամէն մարդ ալ տարբեր կեանքի և դորժքի յիշատակ ունի :

Իմաստութիւնն կամ փիլիսոփայութիւնն՝ որ ամէն մարդոց ամենէ աւելի զօրաւոր կամ տկար կողմն կ'իյնայ մէ . տակաւին ուսուցած չէ թէ , մարդն ինչ է իւր համակ կարծած կատարելագործութեան մէջ իսկ . զի մարդքանի աւելի ունի կամ ապրի , միշտ իւր տգէտ կամ տկար լինելն աւելի կ'զգայ : Ասլա որչափ մարդ , սցնքան տարբեր յիշատակ կայ : Մարդոց մէն մի քայլն . մէն յի ընթացքն . մէն մի օրն , կարծես թերթ մ'է որոյ մէջ յիշատակ մի կը պարունակէ կամ կը դբրուի : Երանի՛ անոնց որոց կեանքն քաղցր յիշատակներով բեռնաւորեալ է : Յիշատակի մը անուշութիւնը և նուիրարականութիւնն այնքան ազդեցիկ և գեղեցիկ կը լինի , որչափ յիշատակութեան արժանի գործն կամ գիծն կամ պատկերն ազդու և աղնիւ լինի : Յիշատակներն ալ մեզ նման հոգի , միտք սիրտ ունին , կը հասկնան և ամենէ աւելի կ'հասկնեն : Ինչպէս մարդոց բոլոր յատկութեանց և առաւելութեանց մէջ գերազանցն՝ հանճարն ու հոգին կամ միտքն են . այնպէս ալ յիշատակոց մէջ ամենէ աւելի գերազանցն ու վսեմն՝

սրտի զգացմանց ու մտածմանց յիշատակն է : Հարցաւ բնէկաւ մը թէ ի՞նչ բան աւելի սրտագին և հոգեպինդ կը յիշէ . պիտի տեսնես որ գեղեցիկ գաղափար մ'է յուզիչ շեշտ մի , սիրուն դիմ մի է . վրասեմ՝ ու վեհ բացատրութիւն մ'է , բնութիւն խօսք մ'է յիշածն : Ամենէ աւելի յիշատակի մը գեղեցիկութիւնն ու վսեմութիւնն կը կայանայ յիշատակին բարոյական կողմին մէջ : Այն յիշատակ որ իւր մէջ չկերբ բարոյական գերազանցութիւն մի . գիւրաշէջ բնութեան կամ վաղաթորչամ ծաղիկներու կնճառնի : Կս իմ մտան երջանիկ եմ , անոր համար որմի վեհ բարոյական գերազանցութեան յիշատակն ունիմ իմ քով՝ Գեղմէ , Որ պանդխտութեանս մէջ , ամէն մէկ քայլիս վերայ , բարեկամական նախախնամութեան մի պէս , հսկեցիք , Բժշկի մը ճարտարութեամբ մտնանիւն չեցիք միջավայրիս հիւանդատ ու քուշաւողջ կողմերը : Կնոջ մի աչքն ու սիրտն մարդարէ մ'է , փիլիսոփայ մ'է մեծ քաղաքագէտ մ'է , որ ապագայ կամ ներկայ սպառնալիքն կամ արկածն , ամենէ աւելի շուտ սուր ու նուրբ կերպով կը տեսնէ , կը գուշակէ : Պանդխտութիւնն կամ պանդխտութեան երկիրն մի անձանօթ ծով է . ոյր անդունդները , հովերն , եղերքներն , նաւահանգիստներն , խաղիւստներն ու հորիզոնն անձանօթ են պանդխտին համար : Դուք , քաջ ծովագէտ նաւաստի մը նման , ինձ մտանանիշ բրիք կենաց մակդղն այդ ծովուն մէջէն անարկած անցնելու ապահով միջոցներն . Ձեր այդ բարոյական հոգածութեանց յիշատակն իմ մէջ և իմ համար այնքան քաղցր է որքան տղու մը համար՝ իւր մօր կաթին առաջին շիթին յիշատակը , որքան իւր քրոջ առաջին գուրդու . բանայ խանդաղատելի յիշատակն եղբօր մը համար : Եւ ես միշտ պիտի յիշեմ ըջ

Ձեզ, Ձեր անուն, Ձեր յիշատակովն. որպէս կը յիշէ նաւաստին այն աստղին անունն որ զինքն ընկելու զոյ անդունդը ցցուց մութին մէջ և իւր փրկութեան հրաշքովն ու յիշատակով ընդ միշտ կը մնայ գրաւեալ:

ԲՕԼ ԺԱՆԷ

ԸՆՏԱՆԻՔ

ՏԱՆ ՏԻՐՈՒՀԻՆ - ԿԻՆԸ

Բայց մարդը մանաւանդ այն ատեն պէտք ունի իւր կնոջ խնամայ և անձնաւիրութեան, երբ իւր քայլից առջև արգելքներու և վտանգներու կը հանդիպի: Իրաւ է թէ մարդն ունի զօրութիւնն, որով հարկ է համբերել և սպասել: Անյաջողութիւնը դայն կը դառնայ յնէ և կը գրգռէ. մէկ ձախորդութեամբ կը կարծէ թէ ամէն ինչ կորուսած է. և մէկ անարդարութեան համար կու գէ աշխարհն տալիս ու վրայ ընել: Կինն, որ անշուշտ աւելի աշխոյժ է, որոյ վայրկեանական տպաւորութիւնքն աւելի խանգաւառ են, շատ աւելի դիւրութեամբ կը դառնայ սովորական ճամբան: Եթէ ձեռնարկելը կարողութիւնը չունի դէժ մեծամեծ նեղութեանց մէջ օգնելու խրախուսելու յատկութիւնն ունի:

Կայ, մանաւանդ վիճակ մը, յորում կինը մտանոտորաբար իւր ամուսնոյն բաղդին անհաստատութեանց և տաղնապալից ճգնաժամերուն մտնակից կը լինի: Ո՛րքան ծածկեալ առաքինութիւններ, ո՛րքան կուլ տրուած արտասուքներ, ո՛րքան անյայտ մնացած անձնաւիրութիւններ կարելի է գտնել ներքին կրպակներու մէջ, զորս աշխարհ կարմարէ: Տեսնուած իսկ են կանայք որք իւրեանց ամուսնոյն գործոց անյաջողութեան մէջ, զարմանալի նախախատեութիւն և իմաստութիւն ցոյց

կուտան ողէտից դիմադրելու համար, և երբ անկարելի կըլլայ զայն արգելուլ յայնժամ կ'ընան նոցա դառնութիւններն մեղմացնել, և ըստ կարելոյն շուտ զայն դադմանել աղքատ միջոցներով:

Դժբախտութիւնը կնոջ դպրոցն և յաղթանակն է: Տեսէ՛ք սա նորտոի կինը. մի քանի տարիէ ի վեր առիթ չէի ունեցած զայն տեսնել. մանկամարդէր զուարթ և թռչնոյ պէս թեթեւ. ա՛սօք զինքը պիտի գտնէք լուրջ, միտացի և պատրանքէ զերծ, ողջմտութեամբ կը գտնէ առարկաներն և անձինքն: Դժբախտութիւնն է որ զինքն այսպէս կազմաւորած է:

Միայն կրելու և համբերելու կարողութիւնը սեպհական չէ կնոջ, ունինաւ միտիթարելու և յուսադրելու յատկութիւնը: Բնութիւնը՝ որ արտասուայ կիրքն է տուած նախ, միտիթարութեան պարզ և ն միանգամայն չնորհած: Կինն ունի նաև շրթանցը վրայ ժպիտ ցոյց տալու գերահրաշ կարողութիւնը, երբ սիրտը թախծութեան մէջ է: Տեսակ մը վեհանձն կեղծաւորութեամբ կու գէ իւր շուրջը վերածնիլ տալ կորուսեալ խաղաղութիւնը, և ինքն իսկ անբուժելի վէրք մ'առնելով, կը ջանայ իւր դիմացինին վիրաց ցաւն ամօքել և կամ բոլորովին բժշկել:

Եթէ կինն տմէն պարուգայի մէջ արտաքին կենաց գործոց նկատմամբ չէ կարող անկողնակալ և ուղիղ առաջնորդ մը ըլլալ. գէթ ներքին կենաց մէջ ուղղութիւն և կանոնաւորութիւն ներմուծելու զարմանալի յատկութիւնն ունի: Երբ ամուսինն կը մոլորի և իւր անկարգ ընթացքով գերդաստանին բարօրութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ, կնոջ անկէ զայն ուղիղ ճամբուն մէջ բերել այն անուշ և միանգամայն զօրաւոր զէնքերով, զոր բնութիւնն ու սէրը դը-

րած են նորա ձեռաց մէջ: Հարկ չ'կայ ըսել թէ փոքր ձեռնարկ մը չէ այս և շատ կանայք յաջողելէ յուսահատ՝ առաջին քայլին ետ կեցած են:

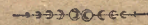
Ստուգիւ ինչ մեծ պատրանք է նորատի արջկան մը համար, որ չը գիտէր մարդկային սրտի տպականութիւնն, և իւր անմեղութեամբ հազիւ կրնայ հաւատալ ակտիւ գոյութեան, երբ այդ մարդկային էութեան կը գտնէ այն անձըն, որում հնազանդութիւն և յարգանք ուխտած է: Որքան բարձր և յատուկ դադախարներով ներշնչեալ ըլլայ ընտանեկան կենաց նկատմամբ, այնքան մեծ կըլլայ իւր անկումն, և բոլորովին յուսահատութեան կը մատնուի, երբ կը հարկադրուի խօստովանիլ թէ այն գործինքը պատուելու պարտաւորութիւնն ունի, այլոց արհամարհանաց արժանացած է: Ինչ գեղեցիկ պատերազմ կը ծագի յայնժամ իւր յուզեալ սրտին մէջ, ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ բանականութիւնը պարտաւորութեան հետ հաշտեցնել. ի՞նչպէս խեղդել այն ներքին ձայնն, որ մատնութիւն կը դնէ ո՛հ անկումն սոսկալի: Սակայն եթէ կիներն այս վշատեալ վիճակի մէջ մնայ առանց դարմանելու փորձ րնելու, ամէն ինչ կորուսեալ է: Եւ ահա այս նկատմամբ բազմալի է որ նորատի արջիկ մը անուանացած ատեն կատարելագէս անագէտ չը լինի կենաց պատահարներուն: Ասով չենք ուզեր ըսել թէ պէտք է նմանապատշաճ երկիւղներ արդել և իւրաքանչիւր քաջ լին գտնովէներ ցոյց տալ բայց լաւ կը լինի անշուշտ որ բաւական վարժ լինի կենաց գէպքերուն, որպէս զի առաջին անհաճոյ պատրանաց ներքեւ չ'ընկճի, և տարածամ ու անդարմանելի յատկատուութեամբ ինքն իւր ձեռքը չը քանդէ իւր ապագայ երջանկութիւնը:

Բայց հաղուսդէպ է որ կինն առա-

ջին քայլին լքանի և ընտանեկան յարկին ներքեւ կարգ և բարօրութիւն վերատին ներմուծելու յոյսը կորսնցնէ: Իսկ եռանդուն բնաւորութիւնը, որ դիւրաւ կարկարանայ միեւնոյն դիւրաւ թեամբ ալ կը վերանորոգի և իւր առաջին մտածումն կըլլայ քաջութեամբ մրցիլ: Բայց եթէ երբէք իւր քաջութիւնը կը տկարանայ, այն ալ իւր ջանից անյաջողութենէն է: ալ սակայն այդ պարագային մէջ ալ պէտք չէ որ վճատի, մինչև որ ամէն միջոցները չսպառին: Համբերութիւն, խանդաղատանք, արտասուք, դուարութիւն, լուսութիւն, այս ամէնն յապթական զէնքեր են իւր ձեռաց մէջ, զորս պարտ է դորձածել աղէտալի չարեաց առաջն առնելու համար:

Շարունակելի

Ս. Գ. Հ.

Մեղպուրեան համբաւտոր վարժարանի բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիներէն Օր. Սաթիւնիկ Տէմիրգաւփու լեանի մի գեղեցիկ ատենախօսութիւնն է հետեւեալն զոր արտասանեց իւր Հօրեղբոր մեծ. Վ. Էֆ. Տէմիրգաւփու լեանի ընդ Օր. Մատիկ Ալէքսանեանի ամուսնութեան հանդիսին մէջ:

Հանդիսական Տեարք իմ և Տիրուհիք

Այս փառաշուք և մեծալոյսեւ չհանգիսի մէջ, ուր ամէն ինչ երգ, ժողովոյ, ճոճանչ ու ցնծում է. այս փոքր ու ներշնչուն վոյրկենին՝ ուր Տէմիրգաւփու լեան և Ալէքսանեան գերբաւանանաց, փառքն ու պատիւն կը համատեսչին, և ուր սիրահոյ ու շքադիր հանդիսականաց վեհափառ թափոր մի իւր պայծառագէտ ներկայութեամբ կը ճառագայթէ ու կը խանդավառէ, ներքի չէ իմ համար համբաւանդ խառն իմ՝ զոյր հոգին՝ Մուսայից Զատեն իւր

առաջածաշունչ արհեստովն ու ա-
բարչական հանճարովն երկնից բոցերէ
զտում ձեռն արդրի մի վերածած-
է, ում ինչ ալ հոգի, սիրտի նուագ
մի կը քաղէ: Ապա հայ առաքիմ լի-
ներու համար իմ կոչմանն և կրթու-
թեանն, պարտիմ իմ բաժին ծայնն
ալ խառնել հանդիսիս պերճախօս և
բիւրացան ծայներու հետ: Կզգամ թէ
այս սիրտայլ ու երանաւէտ պահու-
կան սրտեր, որք թէ և լուռ են այլ նման
են ծաղկին, որ թէ և բնու թեանն բիւրա-
ւոր երգեցիկներուն մէջ ամենէն համբն
է այլ իւր ինկաւէտ բոյրովն, ամենէն
պերճաւորն ու ճարտասան բացատրու-
թիւնն կը յօրինէ: Ո՞ր սերոտ այս ներ-
շնչուն պահու- վանք և հպարտ զգաց-
մամբ պերճուող կուրծքի մի ներքե՝
աղաատուր խնդում խանդավառումով
մի չեք քորականար, որ չթուենք հո-
գեռաւիզ քնարի մի թելերուն նման՝
մեղմուագ գաղանկներովն երգել չը
տարիար, և որ լեզու, մեղմախճոտ
Ֆելմէլի մի հանդոյն՝ չ'տենչար իւր դայ
լայլիկներուն ամենէն սրտացուցիչն ու
աւելի հոգեյոյն ճառագել: Այո՛, Ազ-
նիւ Հանգիստանք և Ազնուաշուք Հան-
դիսահիք, կզգամք մեր ամենու հոգ-
ւոյն մէջ փափկութեան նոր եղեմի մի
ծաղկին, կզգանք մեր կենաց բաժակին
երջանկութեան նեկտարով լեցուիլն:
և այս ամէն գեղեցիկ զգացումներն՝ մեր
մէջ կը գոյանան և մեր կերպարանաց ու
դիմաց մէն մի գծերուն մէջ կը փայլա-
տակին: Զոյգ մի երջանիկ հարնայեցող
հանդիսին և նոյա ներկային վարդահոյլ
ամպերէն ծաղող ալեաշատ ապագայ
երանութեան համար:

Ընկերակուն կամ բնտանեկան հան-
դէաներու փայլն որքան ակնախտիղ ու
չլսողացիչ լինի, և նոցա շքեղութիւնն
որքան մեծավայելուչ և ճոխապանծ,
չաղղեր այնքան մեր հոգւոյն ու սրտին:

Եթէ նոցա ետե մարդկային մատիառու-
թեան վարանցուկ ցոյցերէն աւելի, եթէ
մարդկային դիւրաւաւ և դիւրաշէջ
կրից չըջնիկ հարերէն աւելի, մեր
իրական և բարոյական մեծութեան մի,
մեր տեւական երջանկութեան և հոգե-
կան հարնայի ճրից մի վեհ ու վանձ
խորհուրդն, համառօտիլ պատկերն չեն
արտափայլեր ու պարունակեր:

Ինչ արժէք կարէ ունենալ աղա-
մանդեայ ճաճանչուէտ թաղ մի ճակտի
մի վերայ, նոյն իսկ լինի այդ ճակտու ա-
մէնէն աւելի գեղեցիկն ու լուռհարաւն,
եթէ իւր ետե չաչնի աղամանդի չափ
մշտափայլ ու անգծելի գաղափարներու
գեղեցիկ խորհուրդներու լուսափուն-
ջիք: Ինչ կարծեն մեր կուրծքերը զար-
գարող այսքան դժարներն ու սքե-
ղումներն, եթէ նոցա ներքե գոհարի
նման թանկագին՝ ու անդուսի նման՝
փափուկ սրտեր չ' բնակին, մարդ նիւթէ
ու մարմինէ աւելի մտք ու հոգի է, և
անոր համար ամէն զինքն շրջապատող
ու վարող իրաց և առարկայից մէջ սրը-
տի ու մտքի մարդարիտ ու սրբութիւններ
և եթ տեսնել կը տեսնայ: Ինչ արժէք
պիտի ունենային այս բոլոր ջահերու
առտեղոտուններն և պերճութեանց
արուեստահանդէս գեղեցիկ կերպա-
րանքներն՝ եթէ նոքա մեր փայլուն ու
շքեղ երջանկութեան պատկերներն չը
հոյլապնէին իրենց մէջ: Երկինքն ան-
գամ իւր բոլոր մշտաբիւի ջահերով, և
երկիրն իւր բոլոր երկնագեղ ծաղկընե-
րով մեզ այնքան հիանալի և հրապու-
րելի չ' պիտի լինէին եթէ երկինքն հը-
րըշտակներով և երկիրն ծաղկի նման ա-
նուշաբոյր հոգիներով լեցուն չլինէր
իրենց մէջ: Այո՛ Սիրուն և Սիրելի հան-
դիսականք, ահա այն գերազանց պատ-
ճառաւ է, որ, ես ալ ջեղ հետ, իրա-
ունք և պարտք կը համարիմ ծափա-
հարեւ այս հանդէս և վայելել լիակատար

հրճուանք մի այս ցնծաւէտ պահուս, զի ինչ որ հոս կը վառի, լուսէ աւելի սէր է, ինչ որ կը բուրէ հոս, ծագկէ, խառնկէ աւելի վարդաբայր սիրտ է, ինչ որ մեզ հոս կը միայնէ, ցոյցէ և ձևէ աւելի ընտանեկան երջանկութեան տենչն ու գաղափարն է: Ազամանդով ու բեհեզով կապուած չենք իրերաց հետ, այլ ազամանդեայ զգացմամբ և ոսկեթել մտածումներով: Ձի Ձեր մէն միաստղէ աւելի շողշողուն կերպարանքները՝ փայլուն բարուց նկարագրերու (քառաթթէս) ներկայացուցիչներ են, և Ձեր սիրամարգէ աւելի գեղափետար ու նախշուն զարդարանք՝ Ձեր դեղնցիկ հոգիներուն ու գոյնզգոյն ձիւքերու շողիւններն են որով հանդիսիս նոր շուք ու փայլ կը յաւելուք:

Մանաւանդ երբ կը մտածենք թէ մեր այս բոլոր ընկերական ու ընտանեկան հոգեզմայլ վայելից և սրտագրաւ հուճոյից հետ՝ մեր այս աշխարհական խումբին հետ խառնուած են կրօնի երկնաբոյր և աստուածաշունչ սրբասացութիւնք և հաւատոյ պատգամաւոր սուրբ հարց երկնակաճառ թափօրն, որք աշխարհի երջանկութեան դիւրաթարշաժ վայելից հետ կը խառնեն երկնային անթառամ հաճոյից և մշտազուարճ խնրախճանաց ծաղկափնջերն: Որով հանգիստալայրն կը լինի սրբալայր, երկիրն՝ երկինք, մարդն՝ հրեշտակ կիրքը ձիւք, մարմինն հոգի, և տունն տաճար, լի խնկովք, երգովք Բարձրելուն:

Ահա այսքան վսեմ և սրբազան է այս հանգէս, ուր ինչ որ կը գործէ աշխարհականն, կը նուիրագործէ կրօնականն, և իւր օրհնութեան երկնաշիթ ցօղերովն՝ միւսմտի կը գոյալիսէ վերփրորից բաժաններու նեկտարն որ մարմինէն աւելի մեր հոգիներն կը զօծէ և կը զուարթացնէ:

Հարունակեի
Սաթիմիկ Տեմիրգալիուեան

ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա.Ռ.

ՄԵՄ. Յ. Ի. ՍԱՀԱՓՃԵԱՆ ՏՕՔ.

ԲԺԻՇԿ ԶԻՆՈՐԱԿԱՆ

Մեր անձնական յանկարծահաս և բաւական վտանգաւոր հիւանդութիւնը որ արդեւք եղաւ ընտանիքի Յունվար ամսոյ սկիզբն հրատարակուելուն, շնորհիւ ճարտար բժիշկ Մեծ. Սահաթճեան էֆէնտիի անձնուէր խնամոց բուժեցաւ. կատարեալապէս:

Տօգ. Սահաթճեան մին այն Հայագագի զինուորական բժիշկներէն որք թէ Ազգին, թէ Տէրութեան և թէ իրենց արհեստին մեծ պատիւ կը բերեն: Տօգ. Սահաթճեան փորձ, կիրթ և հմուտ բժիշկ մ'է և ամէն անոնք, որք դիմած են նորա խնամոց, մեծ գովեստովք կը խօսին նորա ճարտարութեան և ուշադիր ու անխոնջ հոգածութեան վրայ:

Հանդիսիս հրատարակիչն մասնաւորապէս իւր ջերմագին շնորհակալիքն կը մատուցանէ առ Մեծ. Տօգ. Սահաթճեան նորա անձնուէր խնամարկութեան համար, զոր հանդիսիս հրատարակիչն վայելեց իւր վերջին հիւանդութեան միջոցին:

ՏԵՐ ԵՒ ՀՐԱՏՍՐԱԿԻՉ - ԱՐԱՄ ԱՇՃԵԱՆ

معارف نظارت جليله سنك رخصت طبع اولمشدر.

ՀՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԱՅ ԱՇՃԵԱՆ
ԵՌՈՍՈՒՑԵԱՆ ԽԱՆ ՄԻՋԻՆ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 43